

тивної дискусії. Таким чином, є достатньо підстав для того, щоб не погодитись із Рецензентом стосовно недостатньої, на його думку, обґрунтованості висновків.

7. Теза щодо ВНЗ – ВЗО. Рецензент пропонує використовувати аббревіатуру «ВЗО» та поняття вищого закладу освіти, що міститься у поточній редакції Закону України «Про вищу освіту», у той час як я застосовував аббревіатуру «ВНЗ» і відповідне поняття, що використовується у діючій редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». На мою думку, наявність цих двох визначень у діючому законодавстві України надає підстави щодо вживання і «ВЗО», і «ВНЗ», зокрема у публікаціях, які не претендують на статус нормативних документів. Можна погодитись із бажанням Рецензента використовувати терміни відповідно до діючого Закону «Про вищу освіту» і врахувати це зауваження, якщо вживання тієї чи іншої аббревіатури покращить її науковий зміст та сприйняття

В.П. Крижанівський
доктор істор. наук,
професор

Питання підвищення ефективності і реформування організації наукових досліджень в Україні є предметом більш чи менш активного обговорення серед наукової спільноти і, частково, владного менеджменту власне ще з початку 90-х років минулого століття. Останнім часом увага наукової громадськості та й певною мірою громадянського суспільства до означених питань помітно активізувалася на тлі явно негативних явищ і процесів у цій сфері і дедалі більшого відставання вітчизняної науки від темпів розвитку науково-технічного прогресу в розвинених країнах зарубіжжя.

За рівнем аналізу запропонованої проблеми стаття, на мій погляд, є в цілому змістовною, автор опирається на доволі переконливу аргументаційну базу, в статті вміщені аналітичні висновки, які, як предмет для подальшої наукової дискусії, безперечно заслуговують на увагу. Зокрема, становить певний інтерес і заслуговує на оприлюднення аргументація висновку щодо неефективного використання наявного в Україні кадрового наукового потенціалу для одержання якісних результатів досліджень, конкурентноздатних розробок та поступової втрати інноваційної складової університетської науки. Так само достатньо цікавою і переконливою в статті є побудована на порівняльному аналізі систем вищої освіти низки країн аргументація висновку про неефективність системи регулювання та менеджменту університетської науки в країні, оскільки вона не забезпечує достатнього стимулювання наукових результатів високої якості в обсягах, що відповідали б науковому кадровому потенціалу у сфері вищої освіти. Для підвищення цієї ефективності автор аргументовано пропонує, разом із збільшенням фінансування наукових досліджень, що є очевидною потребою, подолати деформації цілей, підходів і системи менеджменту досліджень в університетах, а також розробити і впроваджувати доско-

статті переважною більшістю читачів. Однак у нашому випадку використання одного з двох діючих термінів навряд чи є підставою для змістовної дискусії щодо опублікування або відхилення запропонованої наукової статті.

Загальний висновок: я не погоджуюся з міркуваннями Рецензента про те, що запропонована стаття не може бути опублікована. Напроти, є всі підстави вважати, що публікація як статті, так і альтернативних точок будуть стимулювати конструктивну дискусію з проблеми розвитку науки в університетах сьогодні в Україні актуальна і доцільна.

Дякую Рецензенту за висловлені міркування та зауваження, опрацювання та обговорення яких, без сумніву, сприятимуть зростанню знань і напрацюванню корисних пропозицій. ■

З повагою,
С. Порев

Рецензія на статтю

С. Порев «Деформації та невикористані можливості університетської науки в Україні»

наліші підходи до оцінювання результативності окремих дослідників і дослідницьких груп для її стимулювання та забезпечення у наукових установах і університетах.

Разом з тим ознайомлення зі статтею дає підстави для висновку, що непроста з точки зору структури, завдань, змісту, функціонального призначення, місця в науково-педагогічному процесі, а отже й менеджменту проблема розвитку науково-дослідного процесу в університетах аналізується в ній дещо однобоко – переважно з академічних позицій підвищення ефективності наукових досліджень, якості та результативності одержаних наукових знань. На цьому тлі інші, причому, виходячи з назви статті, ключові аспекти проблеми, що стосуються специфіки університетської науки та сучасних підходів до організації її функціонування і розвитку, розглядаються доволі побіжно, а в деяких випадках лише позначаються.

На мій погляд, перше, з чого очевидно варто було б розпочати міркування щодо університетської науки, це – з'ясування лише на перший погляд очевидного питання, що стосується самого сенсу, визначальної мети науково-дослідної роботи у навчальному закладі вищої освіти та визначення алгоритму діяльності викладача університету як наукового і педагогічного працівника.

Навряд чи можна беззастережно заперечити доволі поширене в університетському середовищі міркування щодо того, що головною метою обов'язковості участі педагогічного працівника у наукових дослідженнях є власне не отримання наукових результатів (хоча без їхньої появи ця діяльність, зрозуміло, ніколи не може бути віднесена до наукової), а передусім сам факт його активної дослідницької діяльності. Адже лише за таких умов науково-педагогічний працівник як творча особистість зможе власним прикладом мотивувати, орієнтувати і спрямовувати участь у науковому пошуку студентів, навчати їх веденню цього пошуку, що буде відповідати самому визначенню навчального процесу в університетах як освітньо-наукового. У статті це фундаментальне питання розглядається головним чином під кутом зору «педагогічної когнітивної відмінності між пізнанням викладача і дослідника», причому досить безапеляційно визначається як один із недоліків

університетської освіти той факт, що *«протягом останніх десятиліть дослідження викладачів у країні мають економічні, соціальні та організаційні чинники більш зосереджуватись не на одержанні власного наукового знання, а на методологічному опрацюванні доробку світової спільноти для цілей навчального процесу»*.

По-друге, через фокусування основної уваги на ефективності і результативності наукових досліджень з поля зору дослідника практично випали важливі для розуміння суті проблеми питання структури науково-дослідного процесу в університетах та взаємодії його основних елементів між собою загалом і з освітньо-науковим процесом зокрема. Цікаво було б ознайомитися з міркуваннями автора про сучасну роль у цьому процесі традиційних НДЧ,

університетських науково-дослідницьких інститутів, центрів, інших дослідницьких структур, можливі шляхи їхнього реформування та, найголовніше, – органічної участі у освітньо-науковому процесі. На окрему увагу дослідника в цьому контексті очевидно заслуговувало б і питання структури дослідницької діяльності та принципового змісту освітньо-наукового процесу в освітньо-наукових інститутах університетів, що стали доволі активно створюватися в останні десятиліття, міркування щодо відмінності таких освітньо-наукових структур від традиційних факультетів. Надто побіжно в статті розглянуто й питання щодо місця й ролі в розвитку університетської науки такого нового явища в сучасній Україні як дослідницькі університети. ■

І.О. Анісімов
доктор
фіз.-мат. наук,
професор

Близько 20 % тексту статті займає оглядова частина, яка, втім, повторює загальновідомі істини (про важливість науки для суспільства, недостатність її фінансування в Україні тощо).

Інколи авторські твердження в цій частині виглядають дивно. Наприклад: *«Незважаючи на наявність численних нормативно-правових і організаційно-методичних документів та наукових публікацій, між науковими системами різних країн існують розбіжності щодо зосередження установ, університетів і підприємств на науковій діяльності»*. Незрозуміло, як наявність нормативних документів – своїх у кожній країні – може ліквідувати розбіжності між цими країнами в організації науки).

Надто сміливо стосовно України звучить і заява, що розвиток та зростання результативності дослідницьких груп добре забезпечують організаційні форми наукових установ і дослідницьких університетів (підкреслення моє). Автор, мабуть, не знає, що в Україні досі немає жодного дослідницького університету, який би отримував декларовану нормативними документами державну підтримку. Думка автора, що *«результати дослідження проблем науки у ВНЗ України можуть бути цікавими не лише для локальних потреб, а й для світової фахової спільноти»*, як на мене, не виглядає обґрунтованою.

Спеціально зупинюся на тому, що автор ділить наукову сферу на наукові установи (інститути) державного (в Україні – академічного) сектора і університети. Звучить це твердження дивно з ряду причин. По-перше, значна кількість європейських університетів (і всі згадані в статті українські університети) отримують фінансування від держави. По-друге, за кордоном значна частка наукової

Рецензія на статтю

С. Порева «Деформації та невикористані можливості університетської науки в Україні»

продукції (в першу чергу, прикладного характеру) створюється в приватних лабораторіях, найбільші з яких належать міжнародним корпораціям.

Друга частина статті присвячена аналізу літературних джерел щодо ефективності та фінансування наукової сфери. Вона завершується тривіальним висновком про те, що фінансування науки в Україні недостатнє, а її ефективність (особливо в університетах) низька.

Автор стверджує, що *«дані про корисність наукових результатів можуть надати співвідношення залучених коштів вітчизняних і закордонних замовників»* (табл. 3). По-перше, цей показник з очевидних причин незастосовний ні до фундаментальних досліджень, ні до більшості гуманітарних наук, тому його інформативність можна порівняти із середньою температурою по лікарні. По-друге, все-таки повчально було б порівняти залучене фінансування із держбюджетним, але такої інформації в табл. 3 немає.

Третя частина статті присвячена відмінностям пізнання викладачів і дослідників. На мою думку, вона носить відверто надуманий характер, а сформульовані там твердження не мають об'єктивного підтвердження. З таким самим успіхом можна було б, наприклад, говорити про відмінності між викладачами і водіями, хоча значна частина викладачів водять машину. На думку автора статті, *«ціллю викладача є створення педагогічного змістовного предметного знання, у яке мають бути інтегровані педагогічні засоби»*, а не надання студентам знань і вироблення в них умінь, які знадобляться в реальному житті, в тому числі – якщо говорити про випускників університетів – і в науковій роботі.

Натомість автор замовчує ту очевидну обставину, що **науковці академічного сектора весь свій робочий час витрачають на дослідження, тоді як викладачі університетів більшу частину часу витрачають на викладання та виховну роботу зі студентами. Тому чекати від науковця та викладача однакової наукової активності, очевидно, не варто.**

У четвертій частині статті автор ставить питання: чи здатна існуюча в Україні система менеджменту науки подолати деформації її результативності? На мою думку, це питання (яке автор розглядає вкрай поверхнево, акцентуючи увагу переважно на вимогах до звання старшого дослідника і небажаності атестації працівників їхніми науковими установами) саме по собі є дургорядним для